

I faens fotefar.

Av Trygve Braatøy.

Ingjald Nissen: Psykopatiens diktatur. Aschehougs forlag.

1.

Ingjald Nissen begynner sin bok med å konstatere at det er ytterst delte og uklare meninger om hva man skal forstå ved psykopati. Deretter går han direkte løs på å definere hva han mener med betegnelsen og konstatere at «psykopati er et fenomen som står mellom sunnheten og den egentlige sykdom». Det er en konstatasjon betinget, uforanderlig tilstand som ikke kan helbredes. «Det alminnelige kjennetegn på den virkelige psykopati er tilstedeværelsen av en konstant, alt omfattende og helt gjennomført angrepholdning hos individet.»

Ut fra dette blir så den slags individers terrorvirkning i dagliglivet raskt skildret og det amerikanske samfunns reaksjon overfor slike fenomener anvist, med følgende konsekvens for amerikansk tenkning «hen mot en prinsipiell klarhet (som) er et av de fenomener som gir menneskeheten det beste håp for fremtiden».

Deretter får leseren vite at «det engelske folks dypeste misjon i menneskehetens liv alltid har vært å vise at det ikke er nødvendig å tape fatningen overfor de psykopatiske individers virksomhet».

Så kommer «det franske folks oppgave i menneskehetens historie

kjensgjerning at riddervesenet i det tyske kultur-rom har hatt større innflytelse enn noe annet sted».

Som en ser tillater slike åndfullhetsperioder slutninger akkurat som det passer en. F. eks. at fransk ridderlighet har hatt størst innflytelse i det tyske kultur-rom?? Nissen trekker ikke den slutning, men kjøper videre: «Forklaringen er kanskje den at riddervesenet ble skapt av de tyske folkestammer som i folkevandringstiden bredte seg utover Europa, og særlig i Frankrike ble det herskende lag» (hvorved fransk ånds ridderlighet grov av tyske folkestammer??).

Hva vil nå De slutte, kjære leser? Det er ikke så godt å si. Men meningen med en slik fremstilling er da heller ikke at leseren skal trekke slutninger. Leseren skal suggeres. Premissene gis diktatorisk og fremstillingen ruller autoritært videre med slag av pekestokken. Zweimal Kultur-raum und zweimal historische Tatsache i en periode.

Man har på engelsk et uttrykk for den ting at en opponert overtar tankegangen idet han opponerer mot. F. eks. når en ilter antikirkelig person overtar teologisk absolutisme i argumentasjonen og historisk ufølsomhet. Det kalles «to take over God's shoes». I Ingjald Nissens bok møter man en litterat som avsverger djevelen og alt hans vesen, men samtidig går han vitterlig i faens fotefar.

2.

Slikt er beklagelig. Det er blant annet beklagelig fordi man i Nissens bok støter på noen synsmåter som han er forholdsvis alene om å fremholde i Skandinavia, og som utvilsomt kunne nyansere ens syn på gruppedannelser både i og utenfor politikken. Det er hans betrakt-

ninger om «mannsforbund». Men fordi Nissen er i så god tro overfor sine egne utgangspunkter vil hans fremstilling ødelegge for ham også her. Han merker ikke at hans språkbruk for leseren vil være tendensiøs, og at den er unyansert. Når alle mannsforbund føres tilbake på homoseksualitet, vil det kanskje ikke skade hans bok slik som konjunktorene er i dag, fordi en stor del av leserne vil finne at ett skjellsord mer eller mindre ikke spiller noen rolle når det gjelder tysk mentalitet og nazistiske sammenslutninger. De vil for så vidt være innstilt på at Nissen har rett når han skiller sir-klene omkring «Føreren» som mer eller mindre bestemt av homoseksuelle faktorer. Språkbruken vil bare være smertefull for den lille krets manifeste homoseksuelle som av personlig erfaring vet at det ikke er noen nødvendig sammenheng for så vidt.

Men la oss hensynsløst se bort fra disse, al den stund de ikke spiller noen politisk rolle. Det er av større betydning at en så enkel språkbruk vil motvirke erkjennelsen av det som er Nissens hovedsak, nemlig at gruppedannelser mellom menn, foruten av andre faktorer, også er bestemt av at gutta er mer eller mindre redd for, eller lei av, jenter og har en motsvarende positiv tiltrekning til gutter. Men betegner man alle de forskjellige avskygginger som spiller inn i denne forbindelse uten videre som homoseksuelle, vil det oppfattes slik: Når fotballklubben «Blæra» har møte onsdag aften som vanlig — så er det fordi de er homoseksuelle! (??)

En slik språkbruk kunne nyanseres og tempereres hvis Nissen var preget av angelsaksisk fremstilling

og tankevaner. Da ville han innledningsvis ikke lage definisjoner, men ved konkrete eksempler ha tillirettagt hvorfor man tvinges til å trekke inn spesielle følelsesreaksjoner mellom menn som bestemte faktorer ved gruppedannelser. Hvis han så på denne bakgrunn benyttet betegnelsen homoseksuell, ville den bli temperert av de konkrete eksempler. Nissens fremstilling er ikke temperert. Han er ikke ute for å opplyse, men for å belære om at der «hvor mannsforbundskreftene er i ferd med å konsolidere seg til mannsforbund, holder det egentlig ende på å vinne fram til makt».

«Det egentlig onde», det er en teologisk språkbruk som visst kan være berettiget i forskjellige forbindelser. Erfaring viser at den ikke er hensiktsmessig i filosofiske (sosio-logisk-historiske) drøftelser, selv når det gjelder Psykopatenes diktatur. Skal man vente en økt forståelse av disse og lignende problemer må man håpe på at en sentral tradisjon i angelsaksisk tenkning blir dominerende. Det er den som fra Francis Bacons dager har vært domimert av ønsket om »testing». Folk må ha lov til å si hva som helst i Hyde Park og i Temple, men skriver man som bevisst intellektuell skal man hele tiden stille problemene slik at de kan prøves ved undersøkelser i marken.

Når det gjelder dagens brennende problemer ble denne form for tenkning klart anskueliggjort i et innlegg i Morgenbladet, hvor forfat-

terinnen i forbindelse med diskusjonen om «tyskerbarna» fremholdt følgende: Hennes familie var for fire generasjoner siden kommet til Norge fra Tyskland. Hun hadde nå undersøkt og kommet til det resultat at prosenten NS ikke var større blant medlemmer av hennes familie enn i befolkningen ellers. — Om dette er riktig er i og for seg av interesse. Men hovedsaken i denne forbindelse er at en slik problemstilling gir mulighet for prøving og kontroll. Den vil dermed være med på å skape forutsetninger for tilsvarende effektiv tenkning på humanistiske områder, som vi har oppnådd på naturvitenskapelige.

Det er en slik tenkning som nå i et par generasjoner har preget amerikansk sosiologi. Det er fortsatt et osean mellom denne og Nissen. Heller ikke det skal kanskje skade Nissens bok i første omgang. Den lesekreten som en slik bok vil appellere til er ennå i så høy grad tyk-skolert at den ikke vil reagere som Lancelot Hogben når han innsender påpeker at mange såkalt marxister er dårlige sosiologer og historikere fordi de er gode Hegellanere («Our social Heritage» i «Science and Society» 1936.) I annen omgang vil det være skadelig at Nissen gjør det altfor lett for tyske forsvarere, når han beviser nederdrektheten i tysk tenkning ved hjelp av slikt som ble skrevet i Tyskland under krigen 1914—18. Nei, ønsker man å se dette tyske åndsliv dokumentert da skal man heller lese Vansittarts

anførsler som er ganske annerledes omfattende og fremført i en meget morsommere form. Og vil man ha belyst det vanskelige problem som Sigrid Undset påpeker i juninummeret av «Free World», nemlig den fordervelse som gode egenskaper kan rammes av i Tyskland, skjebnen til det man isolert sett ville karakterisere som tysk idealisme, da skal man lese en essay av John Dewey om «The Mind of Germany». Den har særlig interesse ved å skrive seg fra 1916, før USA gikk inn i krigen. (Finnes i «Character and Events».)

Den foreliggende bok er uttrykk for et krampaktig forsøk på å rive seg løs fra den åndelige dressur som har preget så mange skandinaviske intellektuelle før 9. april 1940. Resultatet minner bedrøvelig om den gamle erkjennelse fra mislykkede flyktninger, at nissen flytter med.

Enkelte som ikke har lest boka, vil mene at jeg i det foregående har brukt harde ord. Tenk på partienes fellesprogram og at vi nå skal bygge i flokk. I hvert fall skulle det være lett å være enige om Tyskland og tyskere.

Til dette er å si, at intet er viktigere for vår og verdens skjebne enn oppgjøret med Tyskland. I skyggen av atombomben er det antagelig selvsagt. Men når det gjelder den oppgave og det oppgjør kreves historiske forutsetninger, effektiv tenkning og evne til å administrere konsekvensene. Den siste evne

kan en bare unntagelsesvis vente dokumentert i en bok.

Men når det gjelder Nissens historiske forutsetninger er disse til dels antydnet ovenfor. Til dels er de hinsides kommentar. De må oppleses. Da får en inntrykk av at kapitlet «Kristendommens egentlige oppgave» må være oppstått ved feiltydning av en Damaskus-opplevelse fremkalt av en kortslutning på Bærumsbanen. Når det gjelder bokas hovedsak, forholdet til Tyskland, er Nissens bidrag til løsningen av Pryssens problematikk følgende: «Spesielt i det tyske lundoffiserskorps er det et dominerende innslag av mellomasiatiske typer.» (— mellomasiatiske? —)

Hvor effektivt Nissen tenker illustreres ved hans holdning til det sesprogram for tyskerne. Det lyder slik: «Man bør derfor denne gang sørgе for at det tyske folk gjøres ansvarlig for de ødeleggelser det har foretatt. Folket bør endelig lære at det har ansvaret for hva dets mannsforbund har foretatt seg.» — Leseren er enig i det? all right, det er jeg også. Men jeg må si jeg tar telling når jeg finner dette program hos en «tenker» en knapp slude etter å ha lest: «Man bør derfor ikke kaste bort tid og kraft på oppdragelsesplaner overfor det tyske folk.» En slik skribent kaster tydeligvis ufortrødent vekk sin egen tid og kraft. Det er verre at han også kaster vekk leserens.

Trygve Braatøy.